

Kriminaalihuollon tukisäätiön lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esitykseen laiksi Rikosseuraamuslaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (57/2021 vp)

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää ehdotusta Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksesta tarpeellisenä ja oikeisiin asioihin kohdentuvana. Keskitetyimmällä organisaatiolla on mahdollista lisätä toiminnan vaikuttavuutta, yhdenmukaistaa toimintatapoja, parantaa asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua ja asiakkaiden oikeusturvaa. Esityksessä esitetyt muut organisaatiovaihtoehdot eivät vaikuttaisi samalla tavalla olemassa oleviin ja esityksessäkin esille tuotuihin ongelmiin.

Koko laitosta koskeva yksi tulossopimus on toimivampi käytäntö kuin kolmella rikosseuraamusalueella tehdyt erilaiset tulossopimukset ja niiden erilainen tiedoksi saattaminen yksiköiden sisällä. Organisaatiota selkiyttää neljän valtakunnallisen vastuualueen perustaminen, joihin on mahdollista keskittää asiantuntemusta ja osaamista nykyistä paremmin.

Oikeudellisen ohjauksen ja laillisuusvalvonnan keskittäminen kehittämisen ja ohjauksen - vastuualueelle parantaa mahdollisuuksia yhtenäisiin linjauksiin sekä yksiköiden neuvontaan ja kouluttamiseen oikeudellisissa kysymyksissä, kun alueilla työskentelevät lakimiehet ja notaarit siirtyisivät valtakunnalliselle vastuualueelle. Ratkaisujen keskittäminen mahdollistaa aiempaa paremmin sen seuraamisen, miten yksiköissä tehdään päätöksiä ja millaisia toimintatapoja yksiköissä on sekä mahdollisiin eroavaisuuksiin puuttumisen. Oikeudellisen neuvonnan eriyttäminen muista lakimiestehtävistä, kuten laillisuusvalvonnasta ja oikaisuvaatimusten käsittelystä, olisi perusteltua esitetyllä perusteella, riippumattomuuden turvaamiseksi. Esityksestä on ymmärrettävissä, että neuvonta olisi tarkoitettu nimenomaan yksiköiden neuvontaan – entä neuvontapuhelin vangeille?

Miten keskittäminen vaikuttaisi kanteluiden käsittelyaikoihin? Keskushallinnossa kantelujen käsittelyajat ovat olleet pitkiä, toisaalta alueilla kantelujen käsittelyajat ovat olleet monesti huomattavan lyhyitä. Organisaatiouudistuksen valmistelussa tulee varmistaa, että oikaisuvaatimusten ratkaisujen käsittelyajat pysyvät kohtuullisina.

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus sijoitettaisiin kehittämisen ja ohjauksen vastuualueelle omaksi yksikökseen tavoitteena liittää koulutuskeskuksen toiminta tiiviimmin tukemaan henkilöstön kouluttamista ja osaamisen kehittämistä. Säätiö pitää ehdotusta kannatettavana.

Asiakasprosessien vastuualueelle keskitettäisiin valtakunnallinen asiakasarviointi ja perustettaisiin asiakasarvioinnin yksikkö, joka vastaisi arvioinnista ja rangaistusajan suunnittelusta valtakunnallisesti. Vankiarvioinnin, rangaistusajan suunnitelmien, vankiloihin sijoittamisten sekä esimerkiksi vankilasiirtojen perusteiden yhtenäistämiseksi yhden valtakunnallisen arviointiyksikön perustaminen on täysin välttämätöntä.

Asiakasarviointiyksikön työtä kehitettäessä tulee huomioida sijoitteluun, keskittämiseen ja yhteydenpitoon liittyviä kysymyksiä. Aluejaosta luopuminen mahdollistaa yksiköiden (vankiloiden) erikoistumisen, jolloin vankeja voidaan sijoittaa eri puolille Suomea sen mukaan, mitä heidän

tarpeensa ja rangaistusajan suunnitelman mukaiset toimintansa edellyttävät. Mikä tällöin tulee olemaan kotipaikan merkitys niillä, jotka eivät kuulu johonkin erityisryhmään (naiset, ulkomaalaiset, nuoret)? Sijoittelussa tulee ottaa huomioon vankien tarpeet päästä tarvittaessa lähemmäksi perheitään. Miten huomioidaan tilanteet, joissa vanki on esimerkiksi asunut muualla kuin missä kotipaikka on?

Esityksen mukaan rikosseuraamuskeskuksia perustettaisiin yksitoista. Kunkin rikosseuraamuskeskuksen alaisuudessa on vähemmän yksiköitä (kuin aluekeskuksissa), mikä parantanee tiedonsiirtoa yksiköihin päin. Uudistuksella pyritään vastaamaan myös tarpeeseen saada vankien palvelupolut ja -jatkumot paremmin turvattua – sote-uudistusta ajatellen rikosseuraamuskeskukset ovat toimivampia kuin nykyiset alueet. Palvelupolkuja luotaisiin nimenomaan oman rikosseuraamuskeskuksen sisällä. Osa vangeista on kuitenkin kotoisin muulta alueelta, jolloin yhteistyön tiivistäminen kullakin rikosseuraamuskeskuksen alueella ei suoraan paranna näiden vankien suunnitelmallista vapauttamista. Tässä keskeiseksi tulee yhteistyön tekeminen rikosseuraamuskeskusten välillä.

Naisvankien erityistarpeisiin pyritään nyt vihdoin systemaattisemmin vastaamaan, kun Hämeen rikosseuraamuskeskuksesta tulisi naisvankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien naisten erityistarpeisiin erikoistunut osaamiskeskus. Päättös on merkittävä naisvankien kannalta. Hämeen rikosseuraamuskeskuksen ulkopuolella naisvankilaksi muuttuu myös Kestilän vankila.

Kielilain mukaiset kielelliset oikeudet turvattaisiin edelleen. Ruotsin- ja saamenkielistenkin vankien kohdalla on kuitenkin tosiasiallisia haasteita saada palvelua omalla äidinkielellä.

Esityksessä todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen resursseja on vähennetty merkittävästi aiemmin samaan aikaan, kun lainsäädäntöuudistuksilla laitoksessa tehtävään työhön on tullut uusia vaatimuksia. Ehdotuksessa ei ole esitetty henkilöstön vähennystä, mutta ei myöskään ole otettu kantaa lisäystarpeisiin. Lähtökohtana on ollut, että nykyisiä resursseja saataisiin paremmin käyttöön osaamisen keskittämällä ja toisaalta sijoittamalla eri yksiköiden työntekijöitä nykyisiä alueita pienempiin rikosseuraamuskeskuksiin. Nykyisten resurssien parempi kohdentaminen voi tuottaa tulosta vasta pidemmällä aikavälillä ja vaatia sisällöllisten uudistusten läpivientiä. Samaan aikaan onkin menossa muita uudistuksia, joista suurimpana Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmä uudistus ja siihen liittyvät lainsäädäntömuutokset. Onko aikataulu vuoden 2022 alusta realistinen?

Sanna Sunikka
Toimitusjohtaja

Marjatta Kaurala
Kriminaaliasiamies